

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. D. Magistri Petri Lombardi Novariensis Episcopi
Parisiensis. Sententiarvm Libri IV. quibus vniuersæ
Theologiæ summa continetur**

Petrus <Lombardus>

Mogvntiæ, 1632

Distinct. XXVI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38829

Rom. 9. c.

& adiuuetur, vt perficiat. Quia, vt ait Apostolus. Non est volentis velle, neque currentis currere, id est, operari: sed miserentis Dei, qui operatur in nobis velle & operari bona: cuius gratiam non aduocat hominis voluntas vel operatio, sed ipsa gratia voluntatem præuenit, præparando vt velit bonum, & præparatam adiuuat vt perficiat.

DE GRATIA OPERANTE ET
cooperante.

DISTINCT. XXVI.

De lib. a. bi-
trio compa-
rato ad auxi-
liū gratia.
Ad Valen-
tinū. ca. 17.
tom. 7.

† Aug. super
illud Rom.

Rom. 9. c.

HÆc est gratia operans & cooperans. Operans enim gratia præparat hominis voluntatem, vt velit bonum: Gratia cooperans adiuuat ne frustra velit. Vnde Aug. in lib. de gratia & libero arbitrio, Cooperando Deus in nobis perficit, quod operando incipit: quia ipse, vt velimus, operatur incipiēs, qui volentibus cooperatur perficiens. Vt ergo velimus operatur. Cum autem volumus, & sic volumus vt perficiamus, nobis cooperatur: & tamen sine vllō vel operante vt velimus, vel cooperante cū volumus bona pietatis opera: nihil valemus. Ecce his verbis satis aperitur, quæ sit operans gratia, & quæ cooperans. Operans enim gratia est, quæ præuenit voluntatē bonam: ea. n. liberatur & præparatur hominis voluntas, vt sit bona bonumq; efficaciter velit. Cooperans vero gratia voluntatē iam bonam sequitur adiuuando. Vnde Aug. cōtra Iulianū hereticū, qui bonā voluntatem ex libero arbitrio tantū esse dicebat, atq; hominē per liberū arbitriū posse bonum velle & operari sine gratia asserbat, ait. Apertam de commendatione gratiæ Apost. sententiam protulit, cum ait. Nō est volentis neq; currentis, sed Dei miserentis. Hæc si attenderes Iuliane, nō extēderes cōtra gratiam merita voluntatis humanæ. Non enim ideo miseretur De⁹ alicuius, quia voluit & eucurrit: sed ideo

ideo voluit & cucurrit, quia misertus est Deus. Paratur enim voluntas hominis à Deo, & à Domino gressus hominis diriguntur. Ideoque congruè ait: Non est volentis neque currentis, sed misertus Dei. Nō quia hoc sine volūate nostra agatur, sed quia volūtas nostra nil boni agit, nisi diuinit⁹ adiuuetur. Vnde alibi Apost. ait: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Non ideo dicit, quia nihil boni agebat, sed quia nihil boni ageret, si in illa nō adiuuaret. His testimoniis apertè insinuat, quia volūtas hominis gratia Dei præuenitur atque præparatur, vt fiat bona, non vt fiat voluntas: quia & ante gratiam voluntas erat, sed non erat bona & recta voluntas.

Quid sit voluntas.

B Post mediu

Voluntatem ipsam August. in lib. de duabus animabus ita definit, Voluntas est animi motus, cogente nullo, ad aliquid non admittendum, vel adipiscendum: Hæc autem vt non admittat malum, & adipiscatur bonum, præuenitur & præparatur Dei gratia. Vnde Apost. gratiā præuenientē, & subsequētem commendans, id est, operantem & cooperantem, vigilanter dixit: Non est volentis neque currentis, sed Dei misertus: & nō ecōuerso, nō est misertus Dei, sed volentis & currentis. Nam si (vt quibusdam placuit) quod dictum est ita accipiatur, nō est volētis neq; currentis, sed miserētis Dei: tanquā diceretur, non sufficit sola voluntas hominis, si non sit etiam misericordia a Deo: cōtra dicitur, nō sufficit etiā misericordia Dei, si nō sit etiā volūtas hominis. Ac per hoc si recte dictū est illud, quia id voluntas hominis sola nō implet: cur nō etiā è contraria rectè dicitur, non miserētis est Dei, sed volētis est hominis, cū id misericordia Dei sola nō impleat? Homo. n. credere vel sperare nō poterit, nisi velit: nec peruenire ad palmā, nisi volūate currat. Restat ergo vt ideo ita re-

ete dictum

Aug. li. de perfectione iusticie, non longe à fine tom. 7.

cap. 10. in tom. 6.

Aug. in Ench. chyr. ca. 31. non longe à principio.

Aug. c. 30. in Enchr. ad principium. Ibid. paulo inferius.

*Ibid. ad fi-
nem eiusd.
cap. 32.*

dictum intelligatur, vt totum detur Deo qui ho-
minis voluntatem bonam præuenit, & præparat
adiuuandam, & adiuuat præparatam: nolentem
præuenit vt velit, volentē subsequitur ne frustra ve-
lit. Ecce his verbis & aliis præmissis eu dēter tra-
ditur, quia voluntas hominis præparatur & præue-
nitur gratiā Dei vt velit bonum, & adiuuatur ne
frustra velit.

Quod bona voluntas comitatur gratiam.

*In to. 1. epi-
stol. 106. an-
te medium.*

Itaque bona voluntas comitatur gratiam non
gratiā voluntatem. Vnde Aug. ad Bonif. Papam
scribens contra Pelag. inquit: Cum fides impetrat
iustificationem sicut vnique Deus partitus est
mensuram fidei: non gratiam Dei aliquid meriti
præcedit humani, sed ipsa meretur augeri, vt au-
cta mereatur & perfici voluntate comitante, non
ducēte, pedissequa, nō præuia. Ecce hic aperte ha-
bes, q̄ gratia præuenit bonę volūtatis meritum: &
ipsa bona voluntas pedissequa est gratiæ, non
præuia.

*Quæsit gratia voluntatem præueniens, scilicet, fides
cum dilectione.*

*Epist. eadē
ad Bonifa-
ciū 106.
paulo suspi-
rans.*

Et si diligenter intendas, nihilomin⁹ tibi mon-
stratur quæ sit ipsa gratia voluntatem præueniens
& præparans, scil. fides cum dilectione. Ideoque
Aug. in eodem tractans quomodo iustificati sum⁹
ex fide, & tamen gratis (vtrumq; enim dicit Apost.
qui dicit, iustificati ex fide, alibi ait, iustificati gra-
tis per gratiam) Hoc enim ideo dixit, ne fides ipsa
superba sit, ne dicat sibi, si ex fide iustificati, quo-
modo gratis? Quod n. fides meretur, cur nō poti⁹
redditur quàm donatur. Nō dicat homo ista fide-
lis: quia cum dixerit habeo fidem, vt merear iu-
stificationē, respondetur ei, Quid habes, quod nō
accepisti? Fides. n. qua iustificat⁹ es, gratis tibi da-
ta est. Hic apertē ostēditur q̄ fides est causa iustifi-
cationis & ipsa est gratia & beneficium q̄ hominis
præ-

præuenitur voluntas & præparatur. Vnde Aug. in
 i. l. retract. Voluntas est qua & peccatur, & rectè vi- Ca. 9. pat-
 uitur. Voluntas v. ipsa nisi Dei gratia liberetur à lulum ante
 seruitute qua peccati serua facta est, & vt vitia su- medium.
 peret adiuuetur: rectè pieque viui à mortalibus
 non potest: & hoc beneficium quo liberatur nisi
 eam præueniret, iam meritis daretur, & nõ esset
 gratia, quæ vtrique gratis datur. Præuenitur ergo
 bona hominis voluntas illo gratiæ beneficio, quo
 liberatur & præparatur. Et illud beneficium fides
 Christi rectè intelligitur: sicut August. in Ench. e-
 uidenter ostendit dicens. Ipsum arbitrium libe-
 randum est post illam ruinam à seruitute pecca-
 ti. Nec omnino per seipsum, sed per solam Dei gra-
 tiam quæ in fide Christi posita est, liberatur vt vo- C. 106. in fi.
 luntas præparetur. Ecce apertè dicit gratiam, per Aug in En.
 quam liberatur arbitriũ & præparatur voluntas, chiridio. c.
 sitam esse in fide Christi. Fides enim Christi (vt in 117. in fine.
 eodem ait) impetrat quod lex imperat.

*Quod voluntas bona que præuenitur gratia, quadam
 Dei dona præuenit.* E

Ipsa tamen eadem voluntas quædam gratiæ
 dona præuenit. Vnde Aug. in Ench. Præcedit bo- a. 13. ad
 na voluntas hominis multa Dei dona, sed nõ om- finem.
 nia: quæ autem non præcedit, ipsa in eis est & ipsa
 iuuat: nam vtrunq; legitur in sanctis eloquiis, Et
 misericordia ei⁹ præuenit me: & misericordia Dei
 subsequetur me: nolentem quippe præuenit vt ve-
 lit: volentem subsequitur ne frustra velit. Cur. n.
 admonemur orare pro inimicis nostris nolenti-
 bus pie viuere, nisi vt Deus in eis operetur & vel-
 le? Itemq; cur admonemur petere vt accipiamus,
 nisi vt ab illo fiat quod volumus, à quo factũ est, vt
 velimus? Inde Apost. ait, non est volentis neq; cur-
 rētis, sed Dei miserētis. Ex his apparet, q̄ bona ho- Rom. 6. 4.
 minis volūtas quædã dona Dei præuenit, q̄ eã co-
 mitatur gratia adiuuās: & quibusdã præuenitur,

D d

quia

quia eam præuenit gratia operans, scilicet, fides cum charitate.

Quæ prædictis videantur aduersari, scilicet, quod videtur dici fidem esse ex voluntate.

Rom. 10.

*Au. tracta-
tu 26. ad il-
lud Ioan. 6.
principio
tom. 9.*

*Nem po-
test ad me
venire.*

*Gn 2. f.
Glossa in-
ter Ismael.
Eph 2. b.*

Non est tamen ignorandum, quod alibi Augu-
significare videtur, quod ex voluntate sit fides, de
illo verbo Apostoli, Corde creditur ad iustitiam:
ita super Ioannem tractans, ideo non simpliciter
Apostol⁹ ait, creditur, sed corde creditur: quia ex-
terea potest homo nolens, credere non nisi volens
intrare ecclesiam, & accedere ad altare potest no-
lens, sed non credere. Item super Genes. vbi Laban
& Baruel dixerunt, Vocemus puellâ, & quæramus
eius voluntatem: dicit expositor, quia fides est vo-
luntatis, non necessitatis. Ad quod respondentes
dicimus, nō hæc ita accipienda fore, vt ex volun-
tate hominis fides intelligatur prouenire: cum ip-
sa sit proprie Dei donum, vt ait Apostolus, & ex ea
bona hominis merita incipiant. Per hanc enim,
vt ait Au. super psal. 67. iustificatur impius, i. sit de
impio pius, vt deinde ipsa fides incipiat per dile-
ctionem operari: vnde omnia bona merita inci-
piunt. Sed potius hæc ideo ita dicta sunt, quia non
est fides nisi in eo qui vult credere: cuius bonam
voluntatem fides præuenit, nō tempore, sed cau-
sa & natura. Vnde Augustinus supra congruenter
dixit, quod bona voluntas in eis donis est, quæ nō
præcedit: & ipsa iuuat, quia ea iuuat, quibus præ-
uenitur, dum eis consentit ad effectum boni: & in
eis est, quia tempore ab eis non præceditur.

*Quedam adhuc addit quæ grauiorem faciunt questionem,
scilicet, quod cogitatio boni præcedit fidem.*

Ceterum hanc quæstionē magis actuunt & vr-
gent verba Augu. quibus in libro de prædestinati-
one sanctorum vtitur pertractans illud verbum

In medio c.

2. in tom. 7.

2. Cor 3. b.

Apostoli, Non quod sufficientes simus cogitare ea-
liqd quasi ex nobis, Attendât, inquit, hic & verba
ista

ista p
ptum
men
cund
rita,
quid
esse e
aliqu
ergo
tradit
nihil
tare. F
cedat
nō pr
Ad ho
tio bo
illa bo
Illa en
Au. ad
homin
est lib
libera
charit
eam h
fine fi
ter &
qui de
fides o
D

Illa
charit
suffici
tate co
gnū bo
ue cog
illam p

ista perpendant, qui putant ex nobis esse fidei ex-
 ptum. & ex Deo esse fidei supplementum. Com- *Ibid. paulo*
 mendans enim istam gratiam quæ non datur se- *superius.*
 cundum aliqua merita, sed efficit omnia bona me-
 rita, inquit, Nō q̄ sufficientes simus cogitare ali-
 quid boni scil. ex nobis. Quis autē nō videat prius
 esse cogitare quam credere? Nullus quippe credit
 aliquid, nisi prius cogitauerit esse credendum, Si *Ibid. paulo*
 ergo cogitare bonū nō est ex nobis, vt hic Apost. *inferius.*
 tradit, nec credere: quanquam & ipsum credere
 nihil est aliud, quam cum assensione mentis cogi- *Ibid. paulo*
 tare. Hic videtur insinuare, q̄ cogitatio bona præ- *inferius.*
 cedat fidē: & ita bona voluntas præueniat fidem,
 nō præueniatur: q̄ prædictis aduersari videtur.
 Ad hoc autem dicimus, quod aliquando cogita-
 tio bona siue voluntas præuenit fidem: sed non est
 illa bona voluntas vel cogitatio, qua rectē viuatur. *Ad princē*
 Illa enim sine fide & charitate non est. Nam vt ait *p̄iū epi. 44.*
 Au. ad Anastasium, sine spiritu non est voluntas *in tom. 2.*
 hominis libera, cum cupiditatibus vincatur: non
 est libera ad bonum, nisi liberata fuerit. Nō autē
 liberatur, nisi per spiritum sanctum diffundatur
 charitas in cordibus. Non est libera voluntas, nisi
 eam liberet gratia per legem fidei, i. nō est libera,
 sine fide operāte per dilectionem: & illa sufficien-
 ter & verē bona est. Non est enim fructus bonus,
 qui de charitatis radice non surgit. Si vero adsit
 fides operans per dilectionem, sit delectatio boni.

De illa cogitatione boni quæ præcedit fidem, ple-
 nē disseritur.

H

Illa autem cogitatio siue voluntas quæ fidem &
 charitatem aliasque iustificationes præcedit, non
 sufficit ad salutem, nec rectē ea viuatur. Hac volū-
 tate concupiscitur illa bona voluntas quæ est ma-
 gnū bonū, ista vero nō. Alia est ergo illa volūtas si-
 ue cogitatio, alia ista: Et sicut illa istā præcedit, ita
 illam præuenit intellectus. Vnde Aug. ita distin-

D d 2

guens

*Rom. 5. a.**Gal. 5. b.*

guens super illum locum psal. 118. Concupiuit anima mea desid. iusti. ait, Concupiuit desiderare, inquit, non desiderauit. Videmus enim ratione nonnunquam quam vtilis sunt iustificationes Dei: sed infirmitate prepediti aliquando non desideramus. Præuolat ergo intellectus, sequitur tardus aut nullus affectus. Scimus bonum, nec delectat agere: & cupimus, ut delectat. Sic iste olim desiderare concupiscebat, quæ bona esse cernebat, cupiens eorum habere delectationem, quorum potuit videre rationem. Ostendit itaque quibus qua gradibus ad eas perueniatur. prius. n. est, ut videantur, quam sint vtilis & honeste: deinde: ut earum desiderium concupiscatur: postremo, ut proficiente gratia delectet earum operatio, quarum sola ratio delectabat. Attende hunc ordinem gratiarum, quem hic distinctè assignat Au. qualiter sc. intellectus bonorum præcedit concupiscentia eorundem, & ipsa concupiscentia delectationem, quæ fit per fidem & charitatem: qua habita, vere bona est voluntas qua recte viuuntur. Ipsa quoque fidei comes est, non præuia. Qui verba Au. præmissa secundum hanc distinctionem considerat, nullam ibi repugnantiam fore animaduertit: non ignorans etiam ante gratiam præuenientem & operantem, qua voluntas bona præparatur in homine, præcedere quædam bona ex Dei gratia & libero arbitrio, quædam etiam ex solo libero arbitrio, quibus tamen vitam non meretur, nec gratiam qua iustificatur. Illius. n. gratiæ percipiendæ, quæ voluntatem homini sanat, ut sanata legem impleat, nulla merita præcedunt. Ipsa est enim qua iustificatus impius fit iustus, qui prius erat impius: meritis autem impii, non gratia, sed poena debetur: nec ista esset gratia, si non daretur gratuita. Datur autem gratuita: quia nil boni ante feceramus, unde hoc meremur. Non negamus tamem multa ante hanc gratiam, & præter hanc gratiam ab homine fieri bona per

per li
spon
nes p
dific
per
V

H
grat
hom
per g
ri, ne
id est
& co
teru
liter
don
tur. f
per a
tum
boni
iuua
num
aug

S
niet
ritu
tia,
Vt h
tria
alia
lib
ma
ru,
tec

per liberum arbitrium, vt tradit Augustinus in re-
sponſionibus contra Pelagianos: vbi dicit homi-
nes per liberum arbitrium agros colere, domos e-
dificare, & alia plura bona facere ſine gratia coo-
perante.

*Vtrum vna eademque ſit gratia que dicitur operans,
& cooperans.*

Hic conſiderandum eſt, cum prædictum ſit per
gratiam operantē & præuenientem, voluntatem
hominis liberari ac præparari vt bonum velit: &
per gratiam cooperantē & ſubſequētem adiuua-
ri, ne fruſtrā velit: vtrum vna & eadem ſit gratia,
id eſt, vnum minus gratis datum, quod operetur
& cooperetur: an diuerſa, alterum operans, & al-
terum cooperans? Quibuſdam non irrationabi-
liter videtur, quod vna & eadem ſit gratia, idem
donum, eadem virtus, quæ operatur & coopera-
tur: ſed propter diuerſos eius effectus, & dicitur o-
perās & cooperans. Operās enim dicitur, in quan-
tum liberat & præparat voluntatem hominis vt
bonum velit: Cooperans, in quantum eandē ad-
iuuat ne fruſtrā velit, ſcilicet, vt opus faciat bo-
num. Ipa enim gratia non eſt oſioſa, ſed meretur
augeri, vt aucta mereatur perfici.

*Quid ſit ipſa gratia, & Quomodo meretur augeri,
queritur.*

K

Si vero quæritur, quomodo ipſa gratia præue-
niens mereatur augeri & perfici, cum nullum me-
ritū ſit abſque libero arbitrio: & quid ſit ipſa gra-
tia, an virtus, an non: & ſi virtus, an actus vel non:
Vt hoc aperte inſinuari valeat, præmittendū eſt
tria eſſe genera bonorum. Alia nanq; ſunt magna,
alia minima, alia media: vt Auguſt. ait in primo
lib. retract. Virtutes, inquit, quib. recte viuitur,
magna bona ſūt. Species autē quorūlibet corpo-
rū, ſine quib. recte viui pōt, minima bona ſunt. Po-
tētię vero animi, ſine quib. recte vi nō pōt, media

*Li 3. ca. 9. in
medio capi-
tis.*

*Et l. 2. de li-
bero arbit.
c. 19. in to. 1.*

Dd 3

bona

*In princip.
Ibi dem con-
tinuo.*

bona sunt. Itē virtutibus nemo male vtitur. Ca-
teris autem bonis, id est, mediis & minimis, non
solum bene, sed etiam male quisque vti potest: &
ideo virtute nemo male vtitur, quia opus virtu-
tis, est bonus vsus istorum quibus etiam non be-
ne vti possimus. Nemo autem bene vtendo, male
vtitur. nō solum autem magna, sed etiam media,
& minima bona esse premitur bonitas Dei. Ecce ha-
be tria genera bonorum distincta.

In quibus bonis sit liberum arbitrium.

Cap. 2. in fi.

Quæritur autem in quibus bonis cōtineatur li-
berum arbitrium. De hoc Aug. in primo li. retract.
ita ait, in mediis quidem bonis inuenitur libe-
rum voluntatis arbitrium, quia & malè illo vti
possumus: sed tamen tale est, vt sine illo rectè vi-
uere nequeamus. Bonus autem vsus eius, iam vir-
tus est: quæ in magnis reperitur bonis, quibus ma-
le vti nullus potest. Et quia bona, & magna, & me-
dia, & minima ex Deo sunt: sequitur vt ex Deo sit
etiam bonus vsus liberæ voluntatis, qui virtus est,
& in magnis numeratur bonis. Attende diligen-
ter quæ dicta sunt, & confer in vnum. sic enim a-
perietur quod supra quærebatur. Dixit equidem
opus virtutis esse bonum vsum illorum bono-
rum, quibus etiam non bene vti possumus, id est,
mediorum: in quibus posuit liberum arbitrium,
cuius quoque bonum vsum dixit esse virtutem.
Quæ si est, non est ergo opus virtutis, quod supra
dicit: quia aliud est virtus, aliud opus eius.

DE VIRTUTE QUID SIT, ET QUID
sit actus eius.

DISTINCT. XXVII.

*De compa-
ratione gra-
tia ad vir-
tutem.*

Hic videndum est quid sit virtus, & quid sit a-
ctus vel opus eius: Virtus est (vt ait August.)
bona qualitas mentis, qua recte viuatur, & qua
nullus male vtitur: quam Deus solus in homine
ope-